קבלה · רמח״ל

דרך עץ חיים (רמח"ל)

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דרך עץ חיים (רמח"ל)

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דרך-עץ-חיים-רמחל/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

ספר **דרך עץ החיים** והוא הקדמה לספר פתחי חכמה, והוא מיוסד על ספר עץ החיים למהרח"ו זלה"ה.

יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכוננהו מוכן להבין ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת. וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבה יז) "אמר להם, חכמתו מרובה משלכם! וכאשר יחפוץ בתבונה על פי דרכו, ינחהו להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשונו של עולם שכיסם עתיק יומין.

אך הנה טובו בידו (ע"פ בראשית כד י) ולו משפט הבחירה (דברים כא יז) – להתחכם ולדעת או לישאר ערום מכל חכמה, הגם שהלב והשכל בקרב גופו. וזה תראה כי שְׁנַיִם הם בתבונה אחת נבראו: שֵׂכֶל האדם, והתורה המשכלת אותו.

על התורה נאמר (ירמיה כג כט): "הלוא כה דברי כאש, נאם ה'"; והודיענו בזה כי אמת הדבר שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לְאוֹר בו, כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר־מה אשר ישיג השכל בטרחו, אך התורה הַנְּהּ קודש ה', אשר לה מציאות גבוהה בגבהי־מרומים. וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי־מרומים, גנזי־הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה.

והוא דְּבר החכם (משלי ו כג): "ותורה אור" – אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה; ובהיכנסה בנשמה – יכנס אור בה כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים. ואף גם זאת (ויקרא כו מד), הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש (ספרי דברים אות שמג), ובהשוואה מדוקדקת, כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלובה, השלהבת היא בתוכה כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה – אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת ההיא נראים כמה מיני־גוונים מה שלא נראה בתחילה בגחלת, והכל מן הגחלת יוצא:

כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מלותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותן – כן כאשר הן, לא יֵרָאוּ כי אם גחלים וגם כמעט עמומות (שאשן כמעט כבויה). ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ממולאה בכמה גוונים, הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא.

וכבר פירשו זה בספר הזוהר על אל"ף בי"ת; ואין הדבר משל, אלא עצמי כפשוטו ממש, כי כל האותיות שאנו רואים בתורה כולן מורות על עשרים ושנים אורות הנמצאים למעלה, והאורות ההם העליונים מזהירים על האותיות, ומכאן נמשכה קדושת התורה, קדושת ספר־התורה ותפילין ומזוזות וכל כתבי הקודש. ולפי הקדושה שבה נכתבים,

כך תגדל ההשראה וההארה של האורות ההם על אותיותיהם. ולכך ספר התורה שיש בו פיסול אחד – נפסל כולו, כי אין ההארה עומדת עליו כראוי, שתימשך ממנו הקדושה לעם בכח הקריאה בו:

ונשוב לענין, כי האורות עומדים על האותיות, ובאותם האורות כלולות כל הבחינות הפרטיות שיש על כל אות ואות, כאשר זכרתי; אך אין מגיע לנשמת הרואה את האותיות ההן אלא אור אחד סתום, כמו הגחלת; אך כשמשתדל האדם להבין, וקורא וחוזר וקורא, ומתחזק להתבונן, הנה כל־כך מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת בנשמה, ועל זה אמר התנא (אבות ה כב): "הפוך בה והפוך בה, דכולא בה", כי צריכים העוסקים להיות הופכים והופכים עד שתתלהב כמעשה האש ממש:

והנה בהיות השלהבת מתלהטת, כבר אמרתי שיש בה כמה גוונים מרוקמים, וכן נמצאים כמה ענינים גדולים נכללים בשלהבת של האור הזה. אמנם עוד ענין אחר נמצא, כי יש כמה פנים לתורה (ראה סנהדרין לד.), וכבר קבלו הקדמונים שלכל שורש מנשמות ישראל יש כולם בתורה, עד שיש שִׁשִּׁים רִבּוּא פירושים לכל התורה, מחולקים לששים רבוא נפשות של ישראל. וזה נקרא שהתורה מתפוצצת לכמה ניצוצות, כי בתחילה מתלהטת, ואז נראים בה כל האורות הראויים לענין ההוא. ואותם האורות עצמם מאירים בשִׁשִּׁים רבוא דרכים, בששים רבוא של ישראל, וזה סוד "וכפטיש יפוצץ סלע" (ירמיה כג כט). הרי לך שאף על פי שהתורה היא בלי תכלית, ואפילו כל אות ממנה היא כן, אך צריך לְלַבּוֹתָהּ, ואז תתלהב:

וכנגדה שֵׂכֶל האדם עשוי כן, כי גם כן יש לו כח השגה רבה, אך כאשר יתלהט בכח התבוננות; ועל זה כתיב (משלי ב ו): "כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה", וזה כי כל הנמצאים – מדיבורו של הקדוש ברוך הוא נעשו, כמו שכתוב (תהלים לג ו): "בדבר ה' שמים נעשו". נמצא שהפה הזה הוא השורש לכל הנבראים, וזה עצמו מקיים אותם, והבל היוצא מן הפה הזה, רוצה לומר ההשפעה היוצאת אל כל הנבראים מן המקור שהוציא אותם. ועל כן נאמר (דברים ח ג): "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", שהוא זה ההבל היוצא ומקיים, והוא המתלבש בדברים הנאכלים לזון האדם, שכך צריך לו:

והנה החכמה כבר ניתנה מן הקדוש ברוך הוא בלב כל בני־האדם, אך כדי שתתגבר צריך שאותו הפה המקיים אותה ינשב בכח, ואז נעשה ממש כמו האש גם כן, שכשמנפחים בה – מתלהבת, כן כשזאת ההשפעה תרד מן הפה כמו נשיבה – תלהט החכמה וייראו הדעת והתבונה הכלולות בה כבר, אלא שלא היו נראות כי לא היה נראה כי אם 'חכמה',

שהיא השכל עצמו, אך ה'תבונה' היא בינת השכל, המחברת דבר אל דבר ומקיימת דבר בדבר, וה'דעת' היא התולדה היוצאת מכל אלה, ואלה לא יעשו פעולתן אלא בכח נשיבה שינשב הפה העליון בהן:

ונמצא שהחכמה כבר ניתנה, והפה אינו אלא מקיים אותה, אך הדעת והתבונה הן מתחדשות, דהיינו שמתחדש גילויין תמיד רק בכח נשיבת הפה. ועל כן אמר אליהוא (איוב לב ח): "אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם", ולשון "נשמת" הוא כמו "נשמת ה' כנחל גפרית", שהוא מלשון 'נשימה' ולא מלשון 'נשמה', דהיינו נשימת הפה, נשיבת הרוח. וזאת היא הנותנת הבינה, ולא הימים או השנים:

הנה על כן, חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב – הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, והולך בדרכי־ההבל ובאפילה, וסוף־דבר יתן דין וחשבון לפני מלך מלכי־המלכים הקדוש ברוך הוא על שלא נשתמש מן החכמה ומן הכח אשר הטביע בו לעשות חַיִל; זה ודאי פיתוי היצר, הסיטרא אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהתקומם, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפי היצר כחסרון הידיעה:

ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני־האדם – לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים. ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שָׂם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. וחכמינו זכרונם לברכה אמרו (בבא בתרא עח ב): "על כן יאמרו המושלים: בואו חשבון" (במדבר כא כז); "המושלים" – אלו המושלים ביצרם, "בואו חשבון" – בואו ונחשוב חשבונו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה, וילמדוהו לאחרים לעשות אותו:

הלא האדם רוב שנות־ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי־שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת – לחשוב מחשבת ממש: מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי־המלכים הקדוש ברוך הוא? ומה יהיה סוף כל עניניו?

זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, ויבקש בלבבו: מה עשו הראשונים אבות־העולם

שכך חשק ה' בהם? מה עשה משה רבינו עליו השלום? מה עשה דוד משיח־ה' וכל הגדולים אשר היו לפנינו? ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי־חייו לעשות, כן גם הוא וטוב לו:

אז יתורו מחשבותיו לדעת באיזה מצב הוא נמצא ועומד, לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי־השם אלה אשר מעולם המה. ואם אַיִן? ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקיף ממנו? הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכיא (צעק בקול גדול ככרוכיא [-עגוּר]) הקדוש רבי שמעון בן יוחאי בתיקוניו, תיקון עשירי, וזה לשונו: ווי לון לבני נשא דקודש בריך הוא אסיר עמהון בגלותא, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" (שמות ב יב), אלא איש לדרכו פנו, בעסקין דלהון, בארחין דלהון [תרגום: אוי להם לבני אדם, שהקדוש ברוך הוא אסור עמם בגלות, "ויפן (הקב"ה) כה וכה וירא כי אין איש", אלא איש לדרכו פנו בעסקיו בדרכו]:

כלל הדברים: האדם שאינו חושב על זה קשה לו מאוד־מאוד להגיע אל השלימות; והאדם החושב על זה, קרוב אליה מאוד. והחכמים הולכים הלוך וחשוב תמיד – לא יפנו דעתם מזאת, ולכן יצליחו בכל מעשיהם. אך הממעיט לא ימעיט מלהיות לו קביעות־זמן לפחות לשים אל לבו, אם מעט ואם הרבה (קהלת ה יא), כי אז יצליח את דרכיו ואז ישכיל (ע"פ יהושע א ח):

אחר שידעת זה היות המשא הזה, עליך להתבונן ולהשכיל על זאת; עתה אשכילך ואורך מה הדברים אשר עליהם תעמוד להתבונן ולחקור:

הנה החקירה הראשונה אשר תחקור הלא היא על כוונתו יתברך שמו: על מה ולמה ברא את כל הבריאה הגדולה הזאת? ואל תאמר: ומה האדם שיבוא אחרי המלך לבקש את מחשבתו, והמקרא מעיד (תהלים צב ו): "מאד עמקו מחשבותיך", וזה נראה כנאוה וכגודל־לבב לאמר שיוכל למצוא כוונת המאציל יתברך שמו?! אדרבה, על זה נאמר (שם כה יד): "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם", והוא הסוד הכולל כל ענין המעשים אשר עשה ואשר הוא עושה, ושאחריו נמשכים כל חוקות הבריאה כאשר שָׁם לשמים ולארץ וכל תולדותיהם, כי הלא לכל המעשים הרבים והגדולים האלה יימצא סוף ותכלית אחד, וזה הוא הסוד המוזכר כאן בפסוק. והחוקים אשר הושמו על פי הכוונה הזאת, כללותם הוא הברית אשר הזכיר: "ובריתו להודיעם" – הוא הברית אשר שָׁם לכל נברא לעמוד על מתכונתו ולא יסור, והוא הנרמז במלת "בראשית" – 'ברית אש', כמו שפירשוהו בתיקונים, תיקון כ"א:

אך כדי להגיעם – תתחיל לדרוש בנבראים, מי הוא העיקרי; הדומם והצומח והחי הם אינם העיקרים ודאי, כי אין תועלת במעשיהם, ואין להם שכל והבנה. נמצא – נשארים בני־האדם והמלאכים; וכשתדרוש על עניניהם, תמצא היות בן־האדם עיקר והמלאכים טפלים להם;

וזה הסוד פירשו המשורר (שם ח ב): "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים", כי הוא ידע הענין על אמיתו, איך שהקדוש ברוך הוא מקבל כח כביכול ממעשה בני־האדם לפעול טובה עמהם ועם כל הבריות; וזה סוד (שם סח לה) "תנו עוז לאלהים". וגם משה רבינו עליו השלום, אמר (דברים לב יח): "צור ילדך תשי", וידענו מזה כי מעשי ישראל מוסיפים כח בגבורתו של מעלה:

וזה סדר ההתעוררות לפי החוק אשר שָׂם המאציל יתברך שמו, ישראל פועלים למטה בארץ ומחזיקים כחו של הקדוש ברוך הוא, ואז הכח שנתחזק מראה הודו במשרתים העומדים על פקודת המעשים לעשותם כפי מה שהוא מתעורר לעשות. ולכן כל התעוררות שיהיה המלך ברוך הוא מתעורר לעשות, ייראה הענין במשרתיו העומדים על פקודת המעשים לעשותם כפי מה שהוא מתעורר לעשות, בזיו המגיע לו ממנו:

ועתה נחזור לשורש הענין. נמצא כי הזיו אשר בהם – מהתעוררות המלך, והתעוררות המלך – ממעשה ישראל; הרי ישראל עיקר הכל, ולכן נאמר: "מה אדיר שמך בכל הארץ" – זה הוא הכח המקבל שם הקדוש בארץ, בסוד "תנו עוז לאלהים" שזכרתי; "אשר תנה הודך על השמים" – הוא ההוד המתאצל בהתעוררות ומתפשט על השמים במשרתים העומדים שם.

ופירש עוד תיקון גדול שנעשה על־ידי בני־האדם, והוא מה שאמר (תהלים ח ג): "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", וזה, כי המלאכים – כיון שאין להם יצר הרע – אין מעשיהם יכולים להעביר אותו; אבל בני אדם שיש להם יצר הרע, הם יכולים להעביר אותו:

וכדי לתת להם כח יותר שיעשו זה התיקון בכח גדול; מה עשה? נתן להם שני־הערלה, שהן כל הזמן עד שהאדם נכנס למצוות, ואז הסיטרא אחרא מתדבקת בהם יותר; וזה סוד (משלי כב טו) "אולת קשורה בלב נער", אך באותו הזמן העוונות אינם נחשבים, והתורה – אדרבה, היא חשובה יותר, והוא ענין הבל פיהם של תינוקות (ראה שבת קיט:), וההבל משבית הסיטרא אחרא לגמרי, וזהו "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז להשבית אויב (תהילים ח ג) ; וזהו לשון "להשבית", שהוא כאחד שעומד במלאכה אחת ושובת ממנה. ובמלאכים אין שייך זה, כי כיון שאין יצר שולט בהם – אינם משביתים אותו אלא מגרשים אותו, אבל בני־האדם להם נוגע "להשבית".

ואפרש לך עתה לשון "יסדת עוז":
הנה התורה היא הנקראת "עוז", כידוע, שהיא הנותנת כח לקדושה, בסוד "תנו עוז לאלהים" (תהילים סח לה). והנה קודם שהאדם נולד, מלמדים אותו כל התורה כולה, וזה לתת כח לנשמתו קודם שתכנס בגוף, שתהיה כלולה מכל התורה לתקן כל מדריגות הקדושה כראוי. אבל בצאתה לעולם, בא מלאך ומשכחו, וזה כדי לתת מקום ליצר להתאחז בו, שאם לא כן – היה נגרש מכח הקדושה והיה שב להיות כמו מלאך, וגם לא היה נעשה תיקון ההשבתה שזכרנו.
על כן, אז נסתם בו אור התורה והסיטרא אחרא שולטת עליו, וזה נקרא שני־הערלה שלו, ובאותו זמן צריך לייסרו, כמו שאמר (משלי כב טו): "שבט מוסר ירחיקנה ממנו". ואומר (שם כג יד): "אתה בשבט תכנו ונפשו משאול תציל", שהיא הערלה ממש, שאמרו עליה (פסחים צב א): "הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר", כי היא ממש קבר, ממה שגורמת לה חשיכה שלא יגיע לה אור העליון, ונקראת כאילו היא מתה ממש בקבר; וזה סוד (איכה ג ו) "במחשכים הושיבני כמתי עולם".
ובתחילה, כשהערלה בגוף, מעבירים אותה אחר שמונה ימים. אך הערלה הפנימית, שהיא ערלת הלב, אינה סרה אלא לאחר שלוש־עשרה שנים ויום אחד; ולכן כל אותו הזמן הוא פטור מן המצוות. ועם כל זה, באותו הזמן צריך לייסרו, כמו שאמרתי, שזה גורם לו שתפרד הערלה ממנו היטב, ואז היא פורשת ממנו לגמרי בזמן המוכן, כנאמר למעלה, ועל כן אמר "ירחיקנה ממנו", ולא אמר "יסירנה ממנו", כי אין זה להסירה, כי אם בזמנה תסור.
אבל זהו ממש ענין חיבוט הקבר, שהחבטה עשויה לרוב הקשר הנמצא לזוהמא של נחש, שאינה יכולה להפרד אלא אחר החיבוט. והצדיקים המתקנים עצמם כראוי, מרחיקים אותה מהם כל כך עד שאין צריך לחיבוט:
והנה כן הדבר הזה בנער, כי האולת קשורה בו, וצריך חיבוט כדי להרחיקה מן הקשר והדיבוק הזה, שאז כשיהיה זמנה להתפרש – תתפרש לגמרי מכל וכל. ואם הוא הולך בדרך טוב, הוא מרחיקה מעצמו. והנה בזמן הזה, שהוא הרחק הערלה, ההבל היוצא מפיו הוא מכניע סיטרא אחרא ושוברה שבירה גדולה, וחוזר וממשיך הכח של התורה שקיבל בראשונה קודם שנולד. וכיון שהשלים לקבל הכח, אז יש לו לעשות, ולכן הוא חייב במצוות:
ותדע בודאי בהבל פיהם של תינוקות העולם מתקיים (שבת קיד:) ; וזה כי התורה מתחלשת לפעמים, ולפעמים מתחזקת: מתחלשת על בני־האדם מפני החטאים, ובפרט

הערב־רב שבישראל, כמו שאמרו בתיקונים, והקדוש ברוך הוא עושה בסיס לתורה מזה ההבל שאין בו חטא, ובו התורה מתחזקת, כי כבר הוא מוכן לזה להמשיך כח התורה, כנאמר למעלה;

וזהו "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", והוא ממש "יסדת"; וזהו "למען צורריך", שהם הערב רב; "להשבית אויב" – שהוא הסיטרא אחרא, "להשבית" ממש; ואמר "ומתנקם" – והוא סוד הנחש שהוא נוקם ונוטר, וזהו סוד 'לנחש קצצו רגליו', שנאמר בו (בראשית ג יד): "על גחונך תלך"; ולנקום זה, הוא רודף אחר הרגלים, שהוא ענין (ברכות ו) "ברכי דרבנן דשילהי", והן סוד הרגלים של מעלה התומכות לגוף, ובהן תלוי כח תמיכות התורה לחזיק אותה שלא תמוט, בסוד (משלי ג יח) "ותומכיה מאושר".

נמצא שהנחש רודף אחר ענין זה, שלא להניח סמך לתורה, חס וחלילה, כי הנחש הוא 'שִקרא דלא קאי', אך התורה היא 'קושטא קאי'. והוא היה רוצה להנקם מזה ולגרום לתורה חס וחלילה שלא יהיה לה סמך בישראל, ותסתלק ותשכח מהם, חס וחלילה; והבל פה התינוקות מתקן ממש תיקון זה, כי הם תלויים ממש באלו הרגלים העליונות הנקראות "תינוקות של בית רבן", כמפורש בזוהר, והם סמכי קשוט, בסוד 'קושטא קאי', וזהו "להשבית אויב ומתנקם" (תהילים ח ג):

נמצא איך שהתיקון הגדול נמצא ביד האדם, ולא ביד המלאכים. על כן נדע שהוא ודאי עיקר כל הבריאה. ומכאן תדע כי רק זו היא התכלית אשר בעבורה נברא האדם, ולא היה ראוי להמצא לו עסק אחר אלא העבודה הזאת. וכן היה מתחלה, שנאמר (בראשית ב טו): "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", שפירשו חכמינו זכרונם לברכה: זו מצות עשה ומצות לא־תעשה, והכל במנוחה, כמו שדרשו על מלת "ויניחהו". רק אחר שחטא, הנה הוא מתהלך בשני דרכים על־פי שני מנהיגים, כמאמרם זכרונם לברכה (ברכות סא א): "אוי לי מיוצרי! אוי לי מיצרי!":

ועל כן יתבאר לך שכל מה שהאדם עושה לעבודת ה' הוא מה שהוא עושה לפי התכלית שבעבורה בראו הבורא יתברך שמו; וכל מה שהוא חוץ מזה הוא לפי דעתו של הנחש המקטרג, וחפץ לשקעו בדברים אחרים, להרחיקו מן הבורא יתברך שמו, בהפריעו אותו מעבודתו.

וניתן לו לעונש לסבול הדבר הזה, על־דרך (דברים יא טז) "ועבדתם אלהים אחרים", כי בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכים אותו (מכות י:). וכיון שהוא בחר בתחילה לשמוע אל הנחש – כן יהיה משפטו, שלא ייעשה בן־חורין מעולו, אלא יסבלהו נגד הזמן אשר

נגזר עליו, וזוהי גזירת "בזיעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג יט), וזה הצער היותר גדול שבכל מיני־הצער לנשמה, שסוף־סוף תשוקתה אל מקורה:

אך האיש החכם המבין דבר לאשורו (ע"פ משלי יד טו), הנה בהשכילו על מוצא־דבר (ע"פ דניאל ט כה) ויראה איך כל עסקי־העולם אינם אלא ממה שנשאר האדם בעל־כרחו להיות לדעתו של נחש בדבר הזה, שלא יוכל להיות תמיד בדרך אחד בעבודת ה' יום ולילה, כי אם יצטרך ללכת אחרי הבלי העולם הזה, על כן יבחר להיות בוחר הרע במיעוטו, וימעט בעסק כל מה שיוכל, וישתדל להרבות בתורה ובעבודתו בכל אשר תשיג ידו:

ודבר זה פירש אליפז אל איוב (איוב ה ו): "כי לא יצא מעפר און"; הענין, כי הנה כתיב (בראשית ב ז): "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה", והיה די לומר "עפר" או "מן האדמה"? אך הענין הוא, כי רצה המקרא לבאר שני ענינים באדם; הלא תראה כי הוא נקרא "אדם" על שם אֲדָמָה, ולא "עפר" על שם העפר. אך זה הוא לפי קשר הנמצא בין האדמה ובינו, והוא כי השפע הנשפע מלמעלה יורד מן השמים עד הארץ, ואחר־כן מקבל אותו האדם. וסוד זה, כי זה למטה, בסוד חיבור המאורות העליונים, בסוד "דוכרא ונוקבא", ואחר כן יוצא השפע כלול משניהם, כי כן ראוי לפי הסדר העליון; וזה סוד (דברים ח ט): "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", וכן "המוציא לחם מן הארץ", שרומז אל ההשפעה העליונה:

ועל כן נקרא האדם "עץ השדה", כמו שפירשו על פסוק (שם כ יט) : "כי האדם עץ השדה", יען באמת הוא מן הארץ כמו העץ. ונמצא שהחומר של אדם הוא עפר, והוא דבק באדמה, שהוא המקום שמקבל כחו, ועל כן נקרא על שמה.

ושום אחד מאלה הדברים לא היה גורם לאדם לא עמל ולא טורח, וגם שהיצר הרע שהיה לאדם הראשון היה ממש כחוט של בוכיא (עכביש), כמאמרם זכרונם לברכה (סוכה נב א) על פסוק (ישעיה ה יח) "הוי מושכי העון בחבלי השוא".

ונמצא שאף על פי שחומרו גס, לא זה היה גורם תוקף היצר הרע שיש בו עתה; והאדמה, שהיא מקום קבלת ההשפעה, לא היתה גורמת עמל וטורח לקבל המזון. ולכן אמר (איוב ה ו): "כי לא יצא מעפר און, ומאדמה לא יצמח עמל", כי אם העמל יצא מפני העון, שאז הגיע בחלקו לטרוח בהשתדלות שאינו הולך אל התכלית אשר אליה נברא:

ומה שלא עשתה האדמה לאדם שיצא ממנה – עשתה האשה, כי כשיצא מן האדמה יצא בלא עמל, וכשנולד מאשה יצא לעמל. ופירש בכאן עיקר גדול, שעיקר העמל הוא אחר שהתחילו האנשים להוליד, והיינו "קין קינא דמסאבותא", כמו שפירשו בזוהר (ח"ב רלא.), כי אף על פי שגם אדם נטמא בחטאו, אבל עיקר זוהמת הנחש יצאה בבני־חוה,

כי בה הוטל הזוהמא, ונמצא שהלידה כך היתה לעמל. ולכן קין היה עובד אדמה, כי האדמה כבר נאררה בעבור האדם, כמו שנאמר (בראשית ג יז): "ארורה האדמה בעבורך". כי כאשר היה ראוי אדם להיות לו מנוחה מכל העמל, הנה האדמה המשפעת מוכרח שכך תעלה כחה, ולכן נאררה. וקין שיצא בבחינת עמל, לכן היה עובד את האדמה:

והנה בתחילה השדים וכל מדריגות הטומאה היו שקועים בנוקבא דתהומא רבה, ולא היה להם לשוטט בעולם כלל. וכיון שהאדם ירד במדריגות, כנגדו עלו השדים ממקומם ומלאו כל העולם, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ו א): "וקיימי עלן ככסלא לאוגיא", וזה כי כבר הוכן האדם להיות ניזוק, חס וחלילה. נמצאת למד, כי האדם לא לתכלית עמל נברא, ולא היה לו להשתדל בזה, אלא מפני שסר לדעתו של נחש - גרם לו שלא יוכל לצאת מתחת ידו עד עת קץ, וזהו מה שאמר שלמה (קהלת א יג): "הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו", ענין רע ממש מבחינת הרע, והוא להם למה שלא היו חורין ממנו עד זמן התיקון השלם. ולזאת הכוונה אמרו גם כן במדרש (בראשית רבה יט): "איכה - איך הוה לך, אתמול היית לדעתי, ועכשיו לדעתו של נחש", כי לא היה לאדם לעשות אלא מה שהוא לתכליתו של הבורא יתברך שמו. וכשחטא, נתן עצמו להיות פועל לפי מה שגורם לו הנחש:

והנה על כן ראוי לו לאדם למאוס ודאי בכל ענייני העולם, ולהתאוות רק לפי מה שהוא לפי תכלית הבורא יתברך שמו. ומה שהוא מוכרח לעשות מדברי העולם – לא יעשהו באהבה כלל, אלא כמו שכפאהו שד. ולכן השלים אליפז (איוב ה ח): "אולם אני אדרוש אֶל אֵל, ואֶל אלהים אשים דברתי" – אניח הבלי שוא של העולם כולו, ולכן "אדרוש אֶל אֵל" ו"אשים" ענייני לפי מה שכיון בבריאתי הבורא יתברך שמו.

אם לזאת הודית, איפה שאין לך לבקש ולדרוש אלא מה לעשות לפי התכלית שכיון בך בוראך, עתה אבאר לך היטב את הדרך אשר תלך בה לאחוז בחכמה על דרך נכון, שמענה ואתה דע לך (איוב ה כז):

הנה זאת אפרש לך ראשונה, מה כל שכר עבודת האדם וצדקתו לפני ה'. הנה הגוף הוא הנושא של כל הענין הזה, כי הגוף בהיותו חשוך, הנה הוא קרוב אל הסיטרא אחרא, ויש לה שייכות בו. וכבר רצון המאציל יתברך שמו, הוא שלא לפשוט ולהשרות קדושתו במקום אשר יש שם טענה ושייכות לסיטרא אחרא, ועל כן הקדושה לא היה לה לשרות על הגוף, אך הנשמה הנכנסת בו יש לה לעשות מעשים על ידו שבכחם יתוקן, והיינו מעשי המצוות, שהם כמו כן כמו חלקי הגוף. וכל מצוה שהוא עושה, הרי זו קריאה

לקדושה לבוא ולשרות על חלק מן החלקים שבגוף המקבל למצוה ההיא, והרי נפדה החלק ההוא של הגוף ושורה עליו הקדושה:

ותבין בזה, למה נברא האדם מחובר משתי בריות, נשמה וגוף, כי אי אפשר לעשות עבודה כזו אלא במה שיש שייכות לרע כמו שבארתי בנתיב הקודם לזה, מה שיש מעלה יותר לבני האדם על המלאכים. אך מצד אחר, אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, ועל כן מי שיש בו הרע אי אפשר ליפדות ממנו לעצמו. ועל כן עשה הקדוש ברוך הוא את הגוף שבו הרע, ושם בו הנשמה שהיא טהורה, כדי שהיא תתקנהו ותפדהו מן הסיטרא אחרא. וזוהי כוונת מה שאמרו, שצריך לאמלכא לקודשא בריך הוא בכל אבר ואבר, כי הקדוש ברוך הוא אינו רוצה להתפשט בקדושתו על איברי הגוף, כיון שיש לרע שייכות בהם, עד שימליכוהו עליהם על ידי המצוות, כנאמר למעלה:

והנה זה מה שהיה מודיע אליהוא לאיוב באמרו (שם לה ה ז): "הבט שמים וראה ושור שחקים גבהו ממך, אם צדקת מה תתן לו". כי רצה להודיעו בתחילה, איך שאין המאציל יתברך שמו מקבל שום שינוי מעניני התחתונים, ולקח לו למופת השמים, והוא על דרך מה שאמר ישעיה (ישעיה נה ט): "כי גבהו שמים מארץ". וזה הנה תראה, כי בהתחבר למעלה בגלגלים איזה כוכב עם כוכב אחר, במבטם יולידו טובה בארץ, ואחרים בהתחברם יולידו רעה, חס וחלילה, ולא מפני זה יש שום שינוי בשמים בזמן מבט אחד לזמן מבט אחר, אלא השמים עומדים בסיבובם ומקומותיהם, ואין להם ענין אחר חוץ מזה. וכך הם בענינם בהוולד מהם הטוב, כמו בהוולד מהם הרע, חס וחלילה. ונמצא, שאף על פי שהם עומדים להשפיע לארץ, וכל ענינם הוא השפעה הזאת, הם אינם משתנים בהשפעתם כלל:

וכן תדמה בשכלך, איך שאין המאציל יתברך מקבל שום שינוי מהשפיעו, כי אף על פי שודאי הוא אינו צריך לבריותיו, היה אפשר לחשוב, שמצד רצונו אם לא מצד הכרח, ברצותו להשקיף ולהשגיח על בריותיו להעניש ולהשכיר, נמצא זה עשה בו חס וחלילה איזה שינוי - על כן הודיעו אליהוא שאינו כן, אלא המאציל יתברך שמו, לא עסק ולא עוסק ולא יעסוק כי אם בשלימותו, ושלימותו היא לעשות היותר טוב ולהחזיר כל רע לטוב. ונמצא הוא עוסק בשלימותו, עד שהשמים עוסקים בסיבובם, ונמשך ממנו לכל אחד לפי מעשיו, והוא אינו משנה עסקו משלימותו. וזהו ענין הגובה שיש לשמים על הארץ, שאף על פי שהם משפיעים אליה, הם מרוממים מענינה, ואינם משתנים לפי השתנות ההתפעלות שלה. ולכן אמר, "הבט שמים וראה ושור שחקים גבהו ממך":

והנה השמים נקראים בשם שמים מצד מה שהם נתונים כסא למלך, וזהו (שם סו א) "השמים כסאי", (תהלים קטו טז) "השמים שמים לה'", וזה פשוט שהוא מרומם מכל עניני האדם. אך שחקים נקראים על שם מה שהם משפיעים, וזה מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (חגיגה יב ב): "שחקים - ששוחקים מן לצדיקים", ואפילו בבחינה זו סוף סוף הם גבוהים מעניני בני האדם ואינם משתנים בשינוייהם. על כן תדע מכל שכן שאין שינוי למאציל יתברך שמו, אלא "אם צדקת מה תתן לו", כי אם (איוב לה ח): "לאיש כמוך רשעך". כי האדם במציאות הראשונה הוא להיות קרוב לסיטרא אחרא ויהיה הרע שייך בו, ואם אינו עושה טוב, הוא נשאר כפוף תחת הסיטרא אחרא כמות שהוא, והמאציל יתברך שמו בעסקו בשלימותו בדחיית הרע, דוחה אותו, ואין הקדושה מתפשטת עליו. "ולבן אדם צדקתך" - אם מתקן עצמו, ישרה עליו הדמות כמראה אדם, שהוא השראת הקדושה בכל אבר ואבר. ועל פי הדרך הזה נמצאת תכלית השלימות, כשיקומו בני האדם בתחיית המתים, שאז תהיה הנשמה בתוך הגוף שתיקנה וזיכתה, ואז יהיה עיקר שכרה, והוא שלימות הנצחיות:

ועתה אחל להודיעך הדרך אשר תלך בה על פי הדברים האלה והתכלית הזאת. שתים הנה העבודות היסודיות הצריכות לאדם ליטהר מטומאת החומר ולהמליך את השכינה, כנאמר למעלה, על אבריו: התמימות, והחיזוק:

ונבאר התמימות בתחילה, כי היא סיבה לחיזוק, ודוד מלך עליו השלום, על זה היה אומר (תהלים כו יא): "ואני בתומי אלך פדני וחנני". כי כבר שמעת איך הגוף בטבעו קרוב אל הסיטרא אחרא, והרע שייך לו בו, והוא צריך ליפדות ממנו, ואי אפשר לעשות זה כי אם בכח התמימות, וכנגד זה תימשך עליו הקדושה. והוא ענין (זכריה יב י): "ושפכתי רוח חן ותחנונים", כי מי שהטומאה רחוקה ממנו – חוט של חסד משוך עליו מצד הקדושה, וחנו מוטל על העליונים ותחתונים;

וזה ענין נח (בראשית ו ח): "ונח מצא חן בעיני ה'", כי השאר לא היו מוצאים חן מפני הטומאה שהיתה מחשכת אותם, אך הוא היה מוכן לקבל אור הקדושה, ולכן "פדני וחנני" (תהילים כו יא), כי הקדושה לא תחון אלא למי שהוא פדוי:

וצריך שתדע כי אף על פי שאחיזת הסיטרא אחרא בגוף היא מועטת, כי החלק היותר קטן הוא השייך לה. והוא מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (סוכה נב א): "יצר רע דומה לחוט של בוכיא (עכביש)", כי גם למעלה אין סיטרא אחרא יונקת כי אם מן המדריגה התחתונה שבכל המדריגות, וסוד זה אות תיו שבאל"ף בי"ת, סוף הרגל התחתונה שלה היא המדריגה הזאת האחרונה שממנה יונקים, והוא ענין עיקום הרגל הזאת. והגוף

הנכנס מן העשרים ושתים אותיות, כידוע מה שנכנס בו מצד אות תי"ו מצד רגל העקומה הזו, ושם הוא מקום שליטת הסיטרא אחרא. וכשאדם נפדה מן הסיטרא אחרא, אז מיישר הרגל העקומה הזו, כי מחזיר הרע לטוב ועושה אותו כולו טוב וקדוש:

וזהו (תהלים כו יב) "רגלי עמדה במישור", כי בכח התמימות נעשה תיקון זה סוד התי"ו של "תמים", המעוקם מתיישר, ולכן "עמדה במישור", שלא היה כך בתחילה, וזוהי כל העבודה המוטלת על האדם.

והנה בעבור זה הרע שבגוף נאמר (מיכה ו ח): "והצנע לכת עם אלהיך", כי צריך הסתר, ואי אפשר כל כך גילוי ופרסום מפני קנאת היצר הרע וקטרוגיו. אבל כשזה נתיישר – "במקהלים אברך ה'" (תהלים כו יב), כי לו נאה לברך, אחר שכבר נטהר, כי אין הסיטרא אחרא יכולה להתאחז ולקטרג אלא במקום שיש לה בית־אחיזה:

וזהו (קהלת ד יז) "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים", כי בתחילה צריך אתה לשמור הרגל של התי"ו ליישר אותה, ואחר כך תלך אל בית־האלהים. או כי ידוע שמלכות נקראת "בית", וכבר אמרנו שאחיזת הסיטרא אחרא מן המדריגה התחתונה שבכל המדריגות שבמלכות. נמצאת זאת כוונתו, 'שמור רגלך כאשר תלך אל בית', כלומר לתקן אותה הרגל שיש לה אחיזה ב"בית", זו היא בחינת מלכות. וכשתעשה התיקון הנזכר למעלה בתמימות, אזי התמימות תתן חיזוק לקדושה, כי בזמן הזה השכינה בסוד "מגדל הפורח באויר" (סנהדרין קו:):

וזה סוד (בראשית א ב) "ורוח אלהים מרחפת על פני המים", שהיא מרחפת על בניה להציל את מי שהוא ראוי להנצל. אבל כשיתוקן הכל, אזי יהיה נקרא "מגדל עוז", כמו שכתוב (משלי יח י): "מגדל עוז שם ה', בו ירוץ צדיק ונשגב". כי התיקון, כשיהיה בתמימות, אזי יתן עוז לשכינה ותהיה נקראת "מגדל עוז", "בו ירוץ צדיק", שהוא היסוד שנקרא "צדיק", "ונשגב" מן הסיטרא אחרא.

ונראה לי מאחר דאיתא במאמר חכמינו זכרונם לברכה (ברכות ו א): "הני ברכי דרבנן דשילהי, מינייהו הוא". אבל כשיתוקן – אזי לא תהיה עייפות ושילהות לחכמי התורה, כי אז יקויים מקרא שכתוב (עובדיה א כא): "ועלו מושיעים בהר ציון" – הם התרין משיחין, שתהיה להם עלייה מתוך הקליפות עם כל הבירורים שבררו עם השכינה "לשפוט את הר עשו", ואז תבוער הסיטרא אחרא מן הארץ, "והיתה לה' המלוכה" – אזי ייחוד וחיבור קודשא בריך הוא ושכינתיה, "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד ט). אמן כן יעשה האל, אמן נצח סלה ועד, אמן סלה:

הנה ממאמרים אלו תבין ותשכיל בשכלך הזך כי אין תרופה למכתנו כי אם בעסק התורה, כי אין לך דבר המחליש כח הסיטרא אחרא כי אם עסק התורה; כמו שהוגד לנו שבימי המנוח החסיד המקובל הגדול הרב רבי שמשון אסטריפאליר, כשהיתה הגזירה רחמנא ליצלן בשנת ת"ח, השביע הרב הנזכר למעלה ושאל אותה: על מה ולמה את מקטרגת על עמנו בני ישראל יותר מכל האומות? והשיבה לו: יתבטלו מכם שלושה דברים אלו ואחזור מקטרוגי, ואלו הם: שבת ומילה ותורה. מיד השיב לה הרב הנזכר למעלה: יאבדו הם כהנה וכהנה ואל תתבטל אות אחת מתורתנו הקדושה חלילה:

הרי תבין ותדע שכל הקבלות שנתתי לך עד הנה הן אמת, ולימוד תורתנו הוא ליצר הרע ולסיטרא אחרא סם־המות, ולאחינו בית ישראל הוא סם־החיים. והנה תראה שחורבן בית קדשנו ותפארתנו ושגלינו מארצנו היה בעוון ביטול תורה, כמו שמבואר בתורתנו הקדושה (דברים כט כג): "ואמרו כל הגויים: על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת? ואמרו: על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם", ו"ברית" האמור שם היינו תורה:

והנה באמת מצינו ש"ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים – ולא ויתר על מאסה של תורה", שנאמר (ירמיה ט יב): "על עזבם את תורתי" (איכה רבה פתיחתא ב). ובפירוש צווה הנביא (שם טז יא): "ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו", ודרשו חכמינו זכרונם לברכה: "הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו" (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ו).

נמצא, כל הכעס שכעס הקדוש ברוך הוא על עמו ישראל הוא בשביל התורה, כי בכל פעולה אין מי שיבין שורש הפעולה, איכותה ומהותה כי אם הפועל בעצמו, הוא מבין הפעולה, איכותה ולאיזה דבר פעל הפעולה הזאת. לכן הקדוש ברוך הוא, שהוא פועל כל הפעולות, יודע שעסק התורה הוא ראש לכל התיקונים, לכן הזהיר עליה כמה פעמים, וכעס עלינו כל הכעס הזה על אשר עזבו את תורתו:

והנה כלל זה הוא בידינו, ש"כל דור שלא נבנה בית־המקדש בימיו – כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי יומא פ"א ה"א), מאחר שהמה בעלי־בחירה והיו יכולים לפעול במעשיהם הטובים שייבנה בית־המקדש ולא עשו, לכן מעלה עליהם כאילו נחרב בימיהם. כן הדבר הזה, מאחר שלנו משפט הבחירה למאוס ברע ולבחור בטוב ולעשות תיקונים גדולים על ידי עסק תורתנו ואין אנו עוסקים, נמצא אנו הגרמא בנזקין, שהסיטרא אחרא מתגברת, חס וחלילה. בפרט לימוד חכמת האמת, הוא לימוד הקבלה, הוא ראש לכל התיקונים, כמו שאמר הרב הקדוש רבי שמעון בן יוחאי זכרונו לברכה בפה מלא: דביה יפקון ישראל מגלותא – בזכות לימוד הקבלה יצאו ישראל מן הגלות:

והנה זאת התורה אשר נתאוו בה המלאכים, באמרם (תהלים ח ב): "תנה הודך על השמים", על הקבלה אמרו, כי אין לומר על פשט התורה, וכי לא ידעו שאין שייך בהם פשטי התורה, כמו שהשיב להם משה? ואף על פי כן לא נתן הקדוש ברוך הוא להם אלא לישראל. וכל כך למה? רק שיודע הקדוש ברוך הוא שעסק הלימוד זה הוא ראש לכל התיקונים, והתיקון אינו יכול להיות על ידי המלאכים, כמו שהארכנו בפרקים הקודמים, מחמת שאינם בעלי בחירה, רק המה כמוכרחים, אשר בשביל זה כתיב (זכריה ג ז): "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", ונקראים המלאכים "עומדים" מאחר שהם עומדים תמיד במדריגה אחת. אבל בני האדם המה בעלי בחירה, להם ישתנה התיקון על ידי עסק התורה, ולכן ניתנה התורה לישראל דוקא, שעל ידה יהיו נתקנים התיקונים האלה:

ועוד נוכל לומר טעם אחר, מאחר שידוע שאם חטא, אזי אין חבירו יכול לעשות תשובה עבורו, אשר בשביל זה אמרו בזוהר: "מפני שיבה תקום" – מפני שיבה דידך, ופירשו המפרשים שלא יאחר זמן התשובה עד הזקנה. כי כיון שבא האדם בעת זקנתו, הוא דומה לאיש אחר ואינו אותו האיש שחטא, והתשובה צריכה להיות דוקא על ידי אותו האיש שחטא, לכך "מפני שיבה דידך", כשאתה בבחרותך, תקום משינת תרדימת הבלי הזמן להתעורר בתשובה, בכדי שתהיה השבה מעליותא. כן הדבר הזה, כי כיון שתחילת הקלקול היתה על ידי אדם, לכך אי אפשר למלאכים שיתקנו הדבר הזה מה שקלקל האדם. וכבר ידעת, שכל הנשמות כולן היו כלולות בנשמת אדם הראשון. וכשחטא אדם, פגם את נשמתו ונפגמו כל הנשמות כולן, לכך ניתן התיקון לישראל דוקא שיתקנו מה שקלקלו:

ועתה, בן אדם, בין תבין את אשר לפניך, והבט נא וראה, שכל התיקונים הגדולים המה תחת ידיך על ידי עסק התורה וחכמת האמת. והנה החכמה הזאת בקרן זוית היא מונחת, ואין דורש ואין מבקש. והכתוב מכריז (הושע ג ה): "ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם", שלא תהיה אצלכם כאבידה שאינה מתבקשת, רק כאבידה המתבקשת, דהיינו שצריכים אנו לבקש תיקונים שיתוקנו כל הקלקולים, שעל ידי זה יבוא משיחנו. והנה התיקון הזה תחת ידינו, ומה נעשה ליום פקודה? אך כבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (אבות א ו): "והוי דן את כל האדם לכף זכות":

והנה יש באחינו בית ישראל כמה כיתות, כיתות מכיתות שונות,
כי כת אחת אומרת: "כבוד אלהים הסתר דבר" (משלי כה ב) – אין לך עסק בנסתרות.

כת שניה אומרת: יראתי לגשת אל הקודש מפני האש הגדולה, היא הקליפה אשר קדמה לפרי, והיא הולכת סביב הקדושה לצוד ציד נפשות עניים אומללים, כאשר ניצודו אנשי רשע ופשע ההולכים אחר טעות הצבי, אחר ניאוף וגידוף, וילכו ויעבדו אלהים אחרים, וכופרים באלהי ישראל ותורתו. והגם שיש בהם חכמים מחוכמים בתורה, אף על פי כן כשנכנסו בפרד"ס נפגעו, שפגעה בהם הסיטרא אחרא והטתה את לבבם בהיראות להם השקר כאמת והפכה דברי אלהים חיים. וכל שקר שאין אומרים אמת בתחילה, אינו מתקיים, ועל כן הם תולים באילן גדול מאמרי הרב הקדוש רבי שמעון בן יוחאי, זכרונו לברכה, ומהפכים הקערה על פיה, ותולים בוקי סריקי באשלי רברבי דברי הרב הנזכר למעלה, ובשביל זה אין אנו רוצים לגשת אל החכמה הזאת, מאחר שהיא קרובה להפסד גוף ונפש, וכוונתנו לשם שמים:

וכת שלישית אומרת, מה מאוד חשקה נפשנו ללמוד החכמה הזאת, אך מחמת עומק המושג וקוצר דעת המשיג אין אני יכול ללמוד החכמה הזאת. והמה שלוש כיתות ליום הדין לאמר שהדין עמהן. ואני אומר, אם לדין יש תשובה, לכל כת וכת תשובה הראויה לה. [הכת הראשונה] נסתרה טענתם, כמו שמבואר בהקדמת ספר הזוהר הקדוש פסק הגאון מורנו הרב רבי יצחק דלטאש. וגם כן הארכתי בזה הענין בהקדמת חיבורנו ספר "קנאת ה' צבאות", משם תראה שאין בדבריהם ממש:

ודברי כת השניה נסתרה מתוך חיבורנו ספר "קנאת ה' צבאות" הנזכר למעלה, משם תראה דברי כת הטועים הכופרים באלהים חיים - המה הבל־הבלים שאין בו ממש, ודברי הרב הקדוש רבי שמעון בן יוחאי זכרונו לברכה המה צודקים, וישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם (ע"פ הושע ד י):

ולטענת כת השלישית, הגם שאין זו טענה: בשביל שאינו מבין – לכך לא יהא רוצה להבין?! הלא "לא עליך לגמור" (אבות ב טז). כתיב (יהושע א ח): "והגית בו יומם ולילה", ולא כתיב: "והבנת בו יומם ולילה"; אם תבין – תבין, ואם לאו – שכר הלימוד בידך; והא ראיה מספר הזוהר, שאף על פי שאינו מבין, הלשון מסוגל לנשמה.

אף על פי כן העליתי תרופה למכתם, וחיברתי אבל חיבור זה, מה שמצאתי בכתב ישן נושן – קל"ח פתחי חכמה, והמה מפתחות גדולים לחכמת האמת.

אך כלל זה נקוט בידך, "למגמר והדר למסבר" (ע"ז יט.) תחילה תראה להבין פירוש המלות, ואחר־כן תחזור להבין הדברים על אמיתתם.

וכשיהיו ה"קל"ח פתחי החכמה" הנזכרים למעלה שגורים בפיך ובלבבך, אזי תלך לבטח בכל ספרי חכמי האמת, ותבין כל דבר על בוריו, ותזכה לביאת הגואל במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון סלה.